ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ವಿಶ್ವಕೋಶ

ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಪುರಾತತ್ತ್ವ

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಸಂಸ್ಥೆ
ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ
೨೦೦೯

ITIHÂSA MATTU PURÂTATTVA - A Volume on HISTORY AND ARCHAEOLOGY being the Fourth Volume in the series of Subject Encyclopaedia in Kannada, published by Kuvempu Institute of Kannada Studies, Manasagangotri, University of Mysore, Mysore. Chief Editor: Dr. Ambalike Hiriyanna. First Published: 2009; PP XVI+ 1224; 6 Colour and 3 Black and White Plates. Printers: Manipal Press Ltd., Manipal. Price: Rupees Five Hundred.

© University of Mysore

ಬೆಲೆ: ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳು

ಡಿಟಿಪಿ : ಸೈಲೋಟಮ್ ಕ್ರಿಯೇಷನ್ಸ್, ಸರಸ್ವತೀಪುರಂ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦೦೦೯

ಮುದ್ರಣ : ಮಣಿಪಾಲ್ ಪ್ರೆಸ್, ಪ್ರೆಸ್‌ಕಾರ್ನರ್, ಮಣಿಪಾಲ – ೫೭೬೧೦೪

ಮಾರಾಟಗಾರರು : ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ, ಮೈಸೂರು – ೫೭೦೦೦೬

ವೀರಪುರುಷದತ್ತನ ಮಗ ಎಹುವುಲ ಕ್ಷಾಂತಮೂಲ, ಮಗಳು ಕೊಡಬಲಿಸಿರಿ. ಎಹುವುಲ ಸು.11ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅವನ ತಂಗಿ ಕೊಡಬಲಿಸಿರಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಬನವಾಸಿಯ (ವೈಜಯಂತಿ) ರಾಜ ಕೈಹಿಡಿದ. ಬನವಾಸಿಯ ರಾಜರೂ ಚಷ್ಟನರಂತೆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳಂತೆ ಸಾತವಾಹನರಾಜರ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದು ಸಾತವಾಹನರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಶಿಥಿಲವಾದ ಅನಂತರ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿದರು. ಆಂಧ್ರದ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರಾಜರಿಗೂ ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಬನವಾಸಿರಾಜರಿಗೂ ಬಾಂಧವ್ಯವಿತ್ತು.

ಎಹುವುಲ ಕ್ಷಾಂತಮೂಲನ ಮಗ ಪುರುಷದತ್ತ. ಇವನ ಕಾಲದ ಶಾಸನ ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುರುಜಾಲದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ರಾಜನನ್ನು ಪ್ರಾಕೃತದ ರುಖುಪುರಿಸದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಂಬೋಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವನಿಗೆ ರುದ್ರಪುರುಷದತ್ತನೆಂಬ ಹೆಸರು ಇದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಬಹುಶಃ ಉಜ್ಜಯಿನಿಯ ರುದ್ರಧರಭಟ್ಟಾರಿಕೆಯ ಮಗನಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಇವನಿಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಿಯಿದ್ದಿತೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಲಂಪುರದ ನೊದುಕಸಿರಿಯೆಂಬ ದೇವರಿಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಉಂಬಳಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಹಲಂಪುರವೆಂಬುದು ಈಗ ರಾಯಚೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅಲಂಪೂರವೆಂಬ ಊರೆಂದೂ ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದ ಬಳಿಯಿರುವ ನಾಗುಲವರಮೇ ಇದೆಂದೂ ಎರಡು ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ (ಹಲ ಎಂದರೆ ನೇಗಿಲು, ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ನಾಗುಲ). ಇವನ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದ ಸ್ತೂಪ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಈ ವಂಶದ ರಾಜರು ವೈದಿಕ ಸಂಪ್ರದಾಯದವರಾದರೂ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದ್ದರು. ಇವರ ಆಡಳಿತದ ಅವಧಿಯಲ್ಲೇ ಧಾನ್ಯಕಟಕ ಮತ್ತು ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡ ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಬೌದ್ಧಕ್ಷೇತ್ರಗಳಾದುವು. ಇಲ್ಲಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಹರಡಿದರು. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮ ಬನವಾಸಿಗೆ ಹರಡಿತು; ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧಮತದ ಏಳಿಗೆಗೆ ಈ ಮನೆತನದ ಅರಸರ, ಅದೂ ಪುರುಷದತ್ತನ ಬೆಂಬಲವೇ ಕಾರಣ. ನಾಗಾರ್ಜುನಕೊಂಡದ ಸ್ತೂಪ–ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿರುವ ಉಳಿದ ಹಲವಾರು ಬೌದ್ಧವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಗಳೂ ಇವರ ಕಾಲದ್ದೇ. ಈ ಕಾಲದ ಶಾಸನವೆಲ್ಲ ಬೌದ್ಧವಿಹಾರಸ್ತೂಪಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ, ದಾನಗಳಿಗೇ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದು.

ಪುರುಷದತ್ತನ ಅನಂತರ ಬಂದ ರಾಜರು ಯಾರೋ ತಿಳಿಯದು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಇವನೇ ಕಡೆಯವನಿರಬಹುದು. ಮೂರು–ನಾಲ್ಕನೆಯ ಶತಮಾನದ ಸುಮಾರಿಗೆ ಇವರ ವಂಶ ಕೊನೆಗೊಂಡಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಆಗಲೇ ಪಲ್ಲವರು ಪ್ರಬಲರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವೂ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ಅವನತಿಗೆ ಕಾರಣವಿದ್ದಿರಬಹುದು. ಪಲ್ಲವಸಿಂಹವರ್ಮನ ಅನಂತರ ಆಳಿದ ಯುವಮಹಾರಾಜ ಸ್ಕಂದವರ್ಮನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಕ್ಷ್ವಾಕು ಅರಸರ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದ ಗುಂಟೂರು ಜಿಲ್ಲೆ ಪಲ್ಲವರ ಅಧೀನದಲ್ಲಿತ್ತೆಂದು ಮೈದವೋಲುಶಾಸನ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ಅನಂತರ ಬೃಹತ್ಫಲಾಯನಸ ಗೋತ್ರದ ಅರಸರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತರು. ಇಕ್ಷ್ವಾಕುಗಳ ಸಾಮಂತರಾಗಿದ್ದ ಪೂಗಿಯರು, ಧನಕರು, ಕುಲಹಕರು ಹಿರಣ್ಯಕರು ಎಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. (ಎಸ್.ಕೆ.ಆರ್.)

ಇಖ್ತಾಪದ್ಧತಿ: ದೆಹಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಗುಲಾಮಿ ಅರಸ ಇಲ್ತಮಷ್‌ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾರಿಗೆ ತಂದ ಆಡಳಿತಕ್ರಮ. ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಅನೇಕ ಇಖ್ತಾ (ಪ್ರಾಂತ)ಗಳಾಗಿ ವಿಭಜಿಸಿ, ಪ್ರತಿ ಇಖ್ತಾವನ್ನು ಒಬ್ಬ ತುರ್ಕಿ ಸೇನಾಧಿಕಾರಿಯ ಇಖ್ತಾದಾರ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಡಿಸಿದ. ಈ ಇಖ್ತಾದಾರರು ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತಿಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಕಾನೂನು ಪರಿಪಾಲನೆ, ಸೈನ್ಯ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಕಂದಾಯವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇಖ್ತಾದಾರರು ತಾವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಕಂದಾಯದ ಹಣದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಸೈನ್ಯ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ವೆಚ್ಚಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಉಳಿದ ಹಣವನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರು ಈ ಇಖ್ತಾದಾರರನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೆ ವರ್ಗಾವಣೆ ಮಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾರಣ ಇಖ್ತಾದಾರರು ದುರ್ಬಲ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯವೆದ್ದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲ್ತಾನರ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು ಇಖ್ತಾದಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಖ್ತಾಗಳನ್ನು ಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತರಫ್‌ಗಳೆಂದೂ ತರಫ್‌ಗಳ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರನ್ನು ತರಫ್‌ದಾರರೆಂದೂ ಕರೆಯುವ ಪದ್ಧತಿ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿತ್ತು. ದೆಹಲಿ ಸುಲ್ತಾನರ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತರಣೆ, ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸುಗಮ ಆಡಳಿತ, ತೆರಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಇಖ್ತಾಪದ್ಧತಿ ಬಹಳ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಇಖ್ತಾದಾರರ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಬಂಡಾಯ, ಅವಿಧೇಯತೆ, ಆಂತರಿಕ ಗಲಭೆ, ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಮೋಹ ದೆಹಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಯಿತು. (ಎಚ್‌ಆರ್.)

ಇತಿಹಾಸ: ಮನುಕುಲದ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಹಲವು ಕಾಲಘಟ್ಟಗಳ ವಿಕಾಸ ಕುರಿತ ವ್ಯವಸ್ಥಿತ ನಿರೂಪಣೆ (ಹಿಸ್ಟರಿ). ಈ ಪದ ಗ್ರೀಕ್‌ನ ಹಿಸ್ಟೋರಿಯಾ ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿಗೊಂಡಿದೆ. ಈ ಪದಕ್ಕೆ ತನಿಖೆ, ಸಂಶೋಧನೆ, ಮಾಹಿತಿ, ಉತ್ಖನನ–ಮುಂತಾದ ಅರ್ಥಗಳಿವೆ. ವಿಶಾಲವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸ ಮನುಷ್ಯ ಕುಲದ ಗತಕಾಲದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಇದು ಮನುಷ್ಯ ಜೀವನದ ಹಲವು ಅನನ್ಯ ಘಟನೆಗಳು ಮತ್ತು ಸಂಚಲನೆಗಳ ಒಂದು ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹ ದಾಖಲೆ. ರಾಜಕೀಯ – ಆರ್ಥಿಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ, ಸಮಾಜ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ಪರಿಸರ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಗತಕಾಲದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ವಸ್ತುನಿಷ್ಠವಾಗಿ ದಾಖಲಿಸುವ, ಮರು ನಿರೂಪಿಸುವ ಶಿಸ್ತಿನ ಕಾರ್ಯ. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು, ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರು ತಮ್ಮದೇ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇತಿಹಾಸ ಕುರಿತು ಇದೇ ಅಂತಿಮ ಎನ್ನುವಂಥ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಇಲ್ಲ. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಶಿಸ್ತಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಇತಿಹಾಸದ ಅರ್ಥ–ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಬದಲಾಗುತ್ತಲೇ ಇದೆ. ಇತಿಹಾಸದ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವ ಸತ್ತ್ವ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕವಾಗಿಯೇ ಸಾಗುತ್ತವೆ.

ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಕುರಿತು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ವಿವೇಚಿಸಿದವರು ಗ್ರೀಕರು. ಹಾಲಿಕಾರ್ನಾಸಸನ್‌ನ ಡೈಯನೀಶಿಯಸ್ 'ನಿದರ್ಶನಗಳೊಂದಿಗೆ ತತ್ತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದೇ ಇತಿಹಾಸ' ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ಅಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಬದುಕು–ಅನುಭವ ಕುರಿತ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ನಿದರ್ಶನಗಳನ್ನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸಂಶೋಧನೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂದದ್ದನ್ನು ತರ್ಕಬದ್ಧವಾಗಿ ವಿವರಿಸುವ ಸವಾಲು ಇತಿಹಾಸದ್ದು ಎಂಬುದು ಅರಿಸ್ಟಾಟಲನ ಮಾತು. ಗತಕಾಲದ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿ ಅಥವಾ ಸತ್ಯದ ತರ್ಕಬದ್ಧ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇತಿಹಾಸದ ಮಹತ್ತ್ವದ ಸಂಗತಿ. ಪಾಲಿಬಿಯಸ್ ಮತ್ತು ತುಸಿಡಿಡೆಸ್ ಪ್ರಕಾರ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡಲೇಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಗಳ ಕತೆಯೇ ಇತಿಹಾಸ. ಗತಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಎಲ್ಲವೂ ಇತಿಹಾಸವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದರ ಕಡೆಗೂ ಈ ಮಾತು ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ, ಪೌರಾತ್ಯ ದೇಶಗಳಲ್ಲೂ ಇತಿಹಾಸ ಎಂದರೆ ವರ್ತಮಾನ ಎಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಪದವನ್ನು ಭಾರತದ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿದೆ. 'ಹೀಗೆ, ಈ ರೀತಿ ಇದು ನಡೆಯಿತು' ಎಂಬುದು ಇತಿಹಾಸ ಪದದ ಅರ್ಥ. ಅಥರ್ವಣವೇದ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸ ವೇದ ಸೇರಿ ನಾಲ್ಕನೆಯ ವೇದ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನ ರಮ್ಯವಾದಿ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ತಾಮಸ್ ಕಾರ್ಲೈಲ್ ಪ್ರಕಾರ 'ಇತಿಹಾಸ ಎಂದರೆ ಇನ್ನೇನೂ ಅಲ್ಲ; ಅದು ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಮನುಕುಲದ ಮಹಾ ಚೇತನಗಳ ಸಾಧನೆಗಳ ದಾಖಲೆ. ಕಾರ್ಲೈಲ್ ಅನಂತರದ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹ ಬದಲಾವಣೆ ನಡೆಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಇತಿಹಾಸದ ಮಹತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಬದಲಿಸಿತು. ಈಗ ಮಹಾನ್ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಜನ ಸಮುದಾಯಗಳ ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಅವರ ಗತಕಾಲವನ್ನೂ ಇತಿಹಾಸ ಒಳಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. 1980ರಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದ ದಮನಿತರ ಚರಿತ್ರೆಯ ವಿಚಾರ ಕೆಳವರ್ಗದವರ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚು ಗಮನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿತು. ಪಾಸಿಟಿವಿಸ್ಟ್ ಚಿಂತಕ ಲಿಯೊಪಾಲ್ಡ್ ವಾನ್ ರಾಂಕೆ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ: ಗತಕಾಲ ನಿಜಕ್ಕೂ ಹೀಗಿತ್ತು ಎಂದು ತೋರಿಸುವುದೇ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಎದುರಿಸುವ ಸವಾಲು. ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಸಾಧಿಸುವಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉತ್ಸಾಹಿಗಳಾದ ಪಾಸಿಟಿವಿಸ್ಟ್‌ಗಳು ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಗೆ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ತ್ವ ನೀಡಿದರು.

ಸರ್ ಜಾನ್ ಸೀಲೆ ಪ್ರಕಾರ ಇತಿಹಾಸ ಗತಕಾಲದ ರಾಜಕಾರಣ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನದ ರಾಜಕಾರಣವೇ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಇತಿಹಾಸ. ಇತಿಹಾಸದಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧಗೊಳ್ಳದ ರಾಜಕಾರಣ ಅಸಭ್ಯ. ಹಾಗೇ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ/ಸಮಕಾಲೀನ ರಾಜಕಾರಣದ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದ ಇತಿಹಾಸ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಾದಕ್ಕೆ ಈಗ ಬೆಲೆ ಇಲ್ಲ. ಈಗ ಇತಿಹಾಸದ ಭಿತ್ತಿ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡದಾಗಿದೆ. ರಾಜಕಾರಣ ಈಗ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಷ್ಟೆ.

ಎ. ಎಲ್. ರೋಸ್ ಹೇಳುವಂತೆ ಇತಿಹಾಸ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಭೂಪ್ರದೇಶ ಮತ್ತು ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ–ಸಮುದಾಯದ ಒಂದು ದಾಖಲೆ. ಚಾರ್ಲ್ಸ್ ಸಿನ್‌ಬೋಸ್ ಹೇಳುವುದು ಹೀಗೆ: ಐತಿಹಾಸಿಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವೂ ಅಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇತಿಹಾಸ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ ವಿವೇಚನೆಯ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನ. ವೈಚಾರಿಕ ಮತ್ತು ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡುವುದು, ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುವುದು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞನ ಮುಂದಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಸವಾಲು.

ಜೆ.ಬಿ.ಬರಿ ಪ್ರಕಾರ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ವಿಜ್ಞಾನ : ಹೆಚ್ಚೂ ಇಲ್ಲ, ಕಡಿಮೆಯೂ ಇಲ್ಲ. ತನಿಖೆ, ಪರಿಶೀಲನೆ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಮತ್ತು ಸತ್ಯದ ಅನಾವರಣದಂಥ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೂ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞನ ನಿರೂಪಣೆಯ ಪರಿಮಿತಿಯೊಳಗೇ ಇತಿಹಾಸ ಸುತ್ತಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ವ್ಯಕ್ತಿನಿಷ್ಠ ನಿಲುವುಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಇದನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೂ ಸಲ್ಲುವ ಕೆಲವು ಸಾಮಾನ್ಯ ನೀತಿ–ನಿಯಮಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಯಾವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯ ನೀತಿ–ನಿಯಮಗಳಿರುವುದಿಲ್ಲ. ವಿಜ್ಞಾನ ಕೆಲವು ನಿದರ್ಶನಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸೂತ್ರವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಅನುಗಮನ ತರ್ಕವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡರೆ, ಇತಿಹಾಸ ಬಹುತೇಕ ನಿಗಮನ ತರ್ಕವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನದ ಅಂಶಗಳು ಇದ್ದರೂ ನಿರೂಪಣೆ ಕಲಾತ್ಮಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಬೇಕು.

ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞ ಮತ್ತು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಆರ್.ಜಿ.ಕಾಲಿಂಗ್‌ವುಡ್ ಪ್ರಕಾರ ಇತಿಹಾಸ ಒಂದು ಬಗೆಯ ತನಿಖೆ ಅಥವಾ ಸಂಶೋಧನೆ. ಎಲ್ಲ ಇತಿಹಾಸವೂ ಇತಿಹಾಸದ ಕುರಿತ ಚಿಂತನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಯಾವುದರ ಕುರಿತು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆಯೋ ಆ ಗತಕಾಲದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಇತಿಹಾಸ. ಭಾರತದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮಾರ್ಕ್ಸ್‌ವಾದಿ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಡಿ.ಡಿ.ಕೊಸಾಂಬಿ ಪ್ರಕಾರ ಉತ್ಪಾದನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ನಡೆದ ಪ್ರಗತಿಯ ಬಗೆಗಿನ ಸರಳ ರೇಖಾತ್ಮಕವಾದ ವಿವರಣೆಯೇ ಇತಿಹಾಸ. ಇತಿಹಾಸದ ಭೌತಿಕ ನಿರೂಪಣೆಗೆ ಕೊಸಾಂಬಿಯವರು ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ತ್ವ ನೀಡಿರುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಇತಿಹಾಸ ಎಂದರೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಇ.ಎಚ್.ಕಾರ್ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ: ಅದು ಇತಿಹಾಸಜ್ಞ ಮತ್ತು ಆತ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ವಸ್ತುಸಂಗತಿಗಳ ನಡುವಿನ ನಿರಂತರ ಸಂವಾದ. ಭೂತಕಾಲ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ನಡುವಿನ ಕೊನೆ ಇಲ್ಲದ ಚರ್ಚೆ. ತನ್ನ ಪರಿಸರದ ಜೊತೆ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಂಬಂಧ ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆಯೇ ತನ್ನ ತತ್ತ್ವದ ಜೊತೆಗೆ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞನ ಸಂಬಂಧ ಕೂಡ. ನೇವಿನ್ಸ್ ಪ್ರಕಾರ ಇತಿಹಾಸ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ನಾವು ಗತಕಾಲದ ಜೊತೆ ಸೇರಿಸಿಯೇ ಮಾತನಾಡುತ್ತೇವೆ. ಇದು ತಪ್ಪು. ಏಕೆಂದರೆ ಇತಿಹಾಸ ಭೂತ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದ ನಡುವೆ ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಭವಿಷ್ಯತ್ತಿನ ಕಡೆಗೊಂದು ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸುತ್ತದೆ.

20ನೆಯ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಶೋಧನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತ್ವದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಕಂಡ ಕಾಲಘಟ್ಟ. ಹೊಸ ವಿಚಾರಧಾರೆಗಳು ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸದ ಅರ್ಥ, ಸತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ನಿಲುವು ಕೂಡ ಬದಲಾದವು.